
KAZAKİSTAN'IN ETNİK YAPISININ BAZI DEMOGRAFİK, POLİTİK VE SOSYOPSİKOLOJİK GÖRÜNTÜLERİ

Yrd.Doç.Dr. Yakup DELİÖMEROĞLU

Ahmet Yesevi Üniversitesi Öğretim Üyesi

ÖZET

Kazakistan'ın etnik yapısı, diğer Türk Cumhuriyetlerinden farklı olması ile dikkati çekmektedir. Gayet tabii olarak bu etnik unsurların ölüm ve doğum oranları, gerek iç ve gerekse dış göç içindeki payları, sosyal ve politik hadiseler karşısındaki tavırları da farklı olmaktadır. Diğer yandan Kazakistan'da bağımsızlıktan sonra pek çok yapıda olduğu gibi etnik yapı da değişmektedir. Nitekim 1997 yılı nüfus oranlarında Kazak nüfusu Kazakistan'da çoğunluğu elde etmiştir. Bu çalışmada, Kazakistan'ın etnik yapısındaki gelişmeler, demografik eğilimler, etnik unsurların ülke için çok önemli olan göç olgusu ve ülkeyi idare eden politik elit içindeki oranları, kendi dil ve kültürlerine karşı takındıkları tutum, Kazakistan'ı vatan kabul etmek başta olmak üzere bazı sosyal ve kültürel hadiseler karşısındaki tavırları değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler :

Kazakistan, Etnik yapı, Demografi, Politik ve sosyopsikolojik durum.

GİRİŞ

Kazakistan, coğrafi olarak Türk Cumhuriyetlerinin en büyüğüdür, ancak nüfus bakımından bu yerini koruyamamaktadır. Kazakistan nüfusunun farklı etnik unsurları barındırması, ülkenin en önemli problemlerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kazakistan'ın etnik yapısında meydana gelen değişimler, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik, siyasi ve sosyal yapısı üzerinde önemli etkiler yapmaktadır.

Bu çalışmada bağımsızlıktan sonraki yıllarda, Kazakistan'ın demografik yapısında meydana gelen değişimler ve bunların Kazakistan etnik gruplarına tesirleri, Kazakistan politik elitinin sosyo-demografik özellikleri ile etnik grupların milli kültür ve toplum hayatı hakkındaki bazı tavırları değerlendirilmeye çalışılacaktır.

KAZAKİSTAN'LA İLGİLİ BAZI DEMOGRAFİK VERİLER

Kazakistan'ın 1995 yılı verilerine göre 16.679.000 olan nüfusunun temel etnik unsurlarını Kazaklar, Ruslar, Almanlar, Ukraynlar, Özbekler, Tatarlar ve Beleruslar oluşturmaktadır.

Tablo 1. Kazakistan Nüfusunun Etnik Yapısı (%) (Ape-nov,1998).

Halklar	1989	1994	1995
Kazak	39,77	44,3	46,0
Rus	37,8	35,8	34,8
Alman	5,8	3,6	3,1
Ukrayn	5,4	5,1	4,9
Özbek	2,0	2,2	2,3
Tatar	2,0	2,0	1,9
Belarus	10	1,1	1,0

Bir diğer araştırmada ise Kazakların 1997 yılındaki nüfus oranları 50,8, Slavyanların nüfus oranı ise 37,7 olarak bildirilmektedir. (Esen-galiyeva , 1998) Bu etnik yapı içinde ülkenin sosyal, ekonomik kültürel hatta siyasi yapısına etki eden iki önemli etnik grup Kazaklar ve Ruslardır.

Kazakistan'ın bağımsızlığından sonra bu iki halkın nüfus oranlarında değişimler meydana gelmiştir. 1989 yılında Cumhuriyet nüfusunun 39,77'sini oluşturan Kazakların oranı, 1997 yılında %11,1'lik artışla %50,8'e yükselmiştir. Aynı dönemde Slavyan nüfus oranı ise %44,3'den %37,7'e , %6,6'lık bir gerileme göstermiştir.

Kazakistan'ın bağımsızlıktan sonraki olumsuz ekonomik ve ekolojik şartları ülkenin demografik yapısına tesir etmektedir. Doğan ve ölen kişilerin farkından hesaplanan tabii nüfus artışı 1989 yılında %1,54 iken, bağımsızlığın beşinci yılında %0,52 ye düşmüştür. Nüfus artış hızındaki bu eğilimin sürmesi halinde birkaç yıl sonra Kazakistan'da tabii nüfus artışının eksi yönde olacağı, yani ölen insanların sayısının doğan insanlardan fazla olacağı görülmektedir.

Tablo 2. Kazakistan'da Tabii Nüfus Artışı (1000 kişi başına) (Apenov,1998).

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Doğum	23.0	21.7	21.0	19.9	18.6	18.2	16.7	15.2
Ölüm	7.6	7.7	8.0	8,1	9.2	9.5	10.2	10.0
T.N. Artışı	15.4	14.0	13.0	11.8	9.4	8.7	6.5	5.2

Kazakistan'da tabii nüfus artışı değişik etnik gruplarda farklılık göstermektedir. Özbekler %2,47'lik bir oranla nüfus artışı en yüksek olan Kazakistan halkı durumundadırlar. Aynı oran Kazaklarda %1,97, Azerilerde ise %1,86 civarındadır. Kazakistan'da yaşayan Slavyanlarda tabii nüfus artışı eksi yöndedir. Nitekim 1995 yılında Ruslarda ölenlerin sayısı doğanlardan 9.800, Ukraynlar'da 3.300, Beyaz Ruslarda 300 kişi fazla olmuştur (Apenov, 1998).

Tabii nüfus artış hızının azalmasına hatta Slavyanlarda olduğu gibi gerilemeye başlamasında ülkenin içinde bulunduğu kötü ekonomik şartların etkisi çok yüksektir. İşsizlik her geçen gün artmakta, işyerleri kapanmakta, çalışanların bir kısmı ise maaşlarını alamamaktadırlar.

Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik krize örnek olması için 1996 yılındaki bazı göstergeleri

örnek vermek mümkündür. Adı geçen yılda ticari işletmelerde çalışanların %39,2'si, inşaat sektöründe %20,4'ü, teknik hizmet veren işyerlerinde %14,3'ü, tarımsal işletmelerde %13,6'sı, sanat ve zanaat işyerlerinde çalışanların %9,6'sı işten çıkarılmıştır. Yalnızca 1995 yılında işten çıkarılan işçi sayısı 1.200.000 kişiyi bulmuştur. 1996 yılında 316,700 personeli bulunan işyeri faaliyetlerini tamamen durdurmuştur.

Devletin, 1996 yılı Ağustos ayında ödemesi gereken 43 milyar Tenge (57.3333.000 \$) personel maaşı ödenememiştir. Bu tarihte maaş ödeyemeyen işyeri sayısı 8.819'dur. Kazakistan'da bir yıla yakın süredir hatta yer yer daha fazla zamandan beri maaş alamayan çalışanların sayısı azımsanamayacak kadar çoktur (*Eitimbetov, 1998*).

Ekonomik şartların bozukluğu Kazakistan'daki ölüm oranını yedi yılda 2,4 kat artırırken, ortalama ömür de süratle düşmektedir. Kazakistan'da 1964-65 yıllarında 75,4 yıl olan ortalama ömür uzunluğu, 1995 yılında 64,9 yıla düşmüştür. Ekonomik şartlar, alkolizm ve uyuşturucu kullanımını da artırmaktadır. Kazakistan'da 1996 resmi rakamlarına göre 160.000 alkolik ve 6.000 uyuşturucu müptelası bulunmaktadır. Bu arada intiharlarda da artış görülmektedir. 1989 yılında 100.000 kişide 23,1 olan intihar oranı, 1996 yılında 38,1'e yükselmiştir. İntiharların %70'i şehirlerde olmaktadır (*Apenov, 1998*).

Yine yaşanan şartların ağırlığı, bir yaşına kadar olan çocuk ölümlerini artırmıştır. 1994 yılında doğan her 1000 çocuktan ortalama 27,2 si ölmüştür. 1996 yılında doğan 1000 çocuktan Kuzey Kazakistan Vilayetinde 38,03'ü, Torgay'da 35,17'si, Jambıl'da 32,52'si, Mangıstav'da 32,5'i, Doğu Kazakistan vilâyetinde 30,99'u ölmüştür.

Çocuk ölümlerinin mukayesesi bakımından bazı ülkeler örnek olarak gösterilecek olursa 1988 yılında 1000 bebekte Japonya'da 5, İsviçre'de 7, Norveç ve Fransa'da 9, ABD'de 10, Bulgaristan'da 14 civarındadır.

KAZAKİSTAN'DA DENGELERİ SARSAN OLGU : GÖÇ

Bağımsızlıktan sonra ekonomik yapısı sarsılan Kazakistan, içeriden dışarıya ve dışarıdan içeriye

olmak üzere iki değişik göç olgusunu birlikte yaşamaktadır.

Kazakistan'dan Dışarıya Göç

Bağımsızlıktan sonra 1991-95 yılları arasında Kazakistandan başka ülkelere 3.210.300 kişi göç etmiştir. Buna karşılık yine aynı dönemde 2.240.800 kişi başka ülkelere Kazakistan'a gelmiştir. Kazakistandan dışarıya göç BDT ülkelerine ve diğer ülkelere olmak üzere iki ayrı şekilde değerlendirilmektedir.

Kazakistan'dan BDT ülkelerine göç edenlerin %52'sini Ruslar teşkil etmektedir. Dışarıya göçün %26'sı Alman, %7,2'si Ukrayn, %1,4 Belaruslardan oluşmaktadır. Kazakistan coğrafyası etnik bakımdan homojen bir dağılım göstermediğinden, göç veren iller daha çok Rusların ikamet ettiği yerleşim merkezleri olmaktadır. Rusların ekseriyeti teşkil ettiği iller Kuzey Kazakistan Vilâyeti (%62,8), Karaganda (%52,6), Kostanay (%47,2), Akmola (%46,2), Almatı (%53,7)'dir. Buna karşılık Kazaklar ise Kızıldorda (%92), Atrav (%83,2), Aktöpe, Mangıstav, Güney Kazakistan Vilâyetlerinde (%61) ekseriyeti oluşturmaktadırlar (*Tatimov, 1992*).

Kazakistan'dan göç edenlerin %91,6'sı Rusya'ya yerleşmektedir. Rusya'dan başka Kazakistan'dan göç alan ülkeler arasında %3'le Ukrayna ve %1'lik oranla Belarusya ve Kırgızistan gelmektedir.

BDT dışındaki ülkeler arasında Kazakistan'dan göç edenlerin en çok tercih ettikleri ülkeler arasında İsrail, Almanya, ABD gelmektedir. Örneğin 1995 yılında Karaganda vilâyetinden BDT dışındaki ülkelere göç eden 13.005 kişinin 12.546'sı Almanya'ya (%96), 376'sı İsrail'e, 136'sı Yunanistan'a, 37'si ise Amerika Birleşik Devletlerine göç etmiştir. 1991-95 yılları arasında BDT dışındaki ülkelere göç edenlerin içinde Almanlar %78, Ruslar %13, Ukraynlar %3, Yahudiler %1, Rumlar %1, Polonyalılar %0,4, Kazaklar %2,7 oranında yer almaktadırlar. Göçle ilgili dikkat çekici bir istatistik ise Kazakistan'dan göç edenlerin %65'inin yüksek okul mezunu olmalarıdır (*Apenov, 1998*).

Başka Ülkelerden Kazakistan'a Göç

Kazakistan dışından Kazakistan'a göç ise oldukça yoğun olarak sürmektedir. Yine Arenov'un bildirdiğine göre, 1991-92 yıllarında Moğolistan'dan 41.000, Rusya, Baltık ülkeleri, Ukrayna, Kafkasya ve Tacikistan'dan 50.000, diğer ülkelerden 23.000 Kazak Kazakistan'a göç etti. İran Kazaklarının tamamı Kazakistan'a geldiler.

Kazakistan'a göç eden Kazaklar Kökçedav, Akmola, Karaganda, Kızılorda vilâyetlerine iskân edildiler. Kazakistan'a göç eden Kazakların, genellikle Kazak nüfus oranının düşük olduğu illere yerleştirilmeleri yönetimin nüfus stratejisini göstermesi bakımından önemlidir. Ancak Kazakistan'a göç edenlerin bazıları buradaki olumsuz ekonomik ve ekolojik şartların bozukluğundan dolayı tekrar geri dönmektedirler.

Tablo 3. Kazakistan'da göç olgusu (bin kişi)
(Apenov, 1998).

Göç/yıllar	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Gelenler	632,1	637,4	563,1	480,2	184,0	376,1
Gidenler	763,0	686,3	742,4	683,5	484,0	614,2
Fark	-130,9	-48,9	-179,3	-203,3	-300,0	-238,5

İç Göç

Kazakistan'da sosyal ve ekonomik yapıyı etkileyen diğer bir önemli faktör ise iç göçtür. İç göçte Kazakların oranı %65 civarındadır (Apenov, 1998). Bu oran Kazakistan'ın geleceği için ayrı bir önem taşımaktadır. Bugün Kazakların %70'i köylerde yaşamaktadır (Ecipulı, 1998). Kazaklar hayvancılık yapan halk olarak tanınmış ve propagandalarla bu durumdan Kazakların kendileri de öğünür hale gelmişlerdir. Oysa Kazakistan'da yaşayan Rusların %77'si şehirlerde yaşamaktadır (Ecipulı, 1998). Bu durum tarım dışındaki sektörlerde Ruslara hakimiyet sağlamaktadır. Kazakların iç göçte önde olmaları onların artık köylerden şehre gelmeye başladıklarını göstermektedir ki böylelikle gelecekte değişik sektörlerdeki Rus ha-

kimiyetinin kırılma ihtimali artmaktadır.

Kazakların köylerde yaşamlarının getirdiği bir sonuç olarak, bugün değişik sektörlerde Rusların daha fazla olduğu göze çarpmaktadır. Örneğin 1995 yılı rakamlarına göre Rusların çeşitli tarım dışı sektörlerde Kazaklara göre oranları imalat sanayiinde 2,34 kat, ilmi ve akademik sahalarda 2,09, maliye ve ekonomi işlerinde 2,08, inşaat sektöründe 1,97, belediye hizmetlerinde 1,9 iletişim sektöründe 1,7, taşımacılıkta 1,7, küçük el sanatları ve küçük işletmelerde 1,6, küçük ve orta düzey yöneticiler arasında 1,38, tamirci ve teknik hizmetlerde 1,54 kat daha fazladır (Eitimbetov, 1998). Kazakların iç göçle şehirlere gelmeleri gelecekte bu sektörlerde bir dengenin oluşmasını sağlayacaktır. Ancak bugün değişik sektörlerdeki Ruslar lehine olan oranlar Kazakistan'ın politik elitinde tersine dönmektedir.

KAZAKİSTAN'IN POLİTİK ELİTİNİN SOSYOLOJİK PORTRESİ

Kazakistan'da halk ve bazı sektörlerdeki etnik dağılım üst düzey idarecilerde farklılık göstermektedir. Kazakistanın en üst 320 idarecisi üzerinde Tulegulov tarafından yapılan araştırmada politik elitin %70,9'unun Kazak, %23,4'ünün Slavyanlar, %5,6'sının diğer halklar tarafından oluşturulduğu ortaya çıkmıştır. 1996 yılı Aralık ayında yapılan araştırmaya Devlet Başkanlığı Sekreterliği, Başbakanlık, Bakanlıklar (bakan ve müsteşarları), Devlet Başkanlığı teşkilâtı, eyalet ve şehir valileri, büyükelçiler, parlamento ve senato üyeleri, devlet başkanı ve başbakan danışmanları dahil edilmiştir. Bu araştırmanın bazı sonuçları aşağıda özetlenmiştir (Tulegulov, 1998).

Eski dönemlerle karşılaştırıldığında Kazakistan politik elitinin bağımsızlıktan sonra yaş ortalamasının gençleştiği görülmektedir. Eski dönemlerde genellikle 50-60 arasında olan hükümet üyelerinin yaş ortalamaları 45,3'e inmiştir. Politik elitin genel yaş ortalaması 48,9'dur. Yaş ortalamasının en yüksek olduğu grup ise diplomatlardır ki bunlarda ortalama yaş 54,3'tür.

Tablo 4 . Kazakistan politik elitinin yaş gruplarına göre ortalaması (Tulegulov, 1998).

Yaş Grubu	
30-39	%10,3
40-49	%42,6
50-59	%39,4
60-69	%7,2
70	%0,5

Kazakistan'ın politik elitinin %66,3'ü kırsal kesim doğumludur. Şehirlerde doğanların %15,3'ü eyalet merkezlerinde, kalan %9,4'ü ise daha küçük şehirlerde doğmuşlardır.

Politik elite Kazakistan dışında doğanların oranı %20,7 olarak bildirilirken bunların %15,3'ü Rusya, %1,9'u Ukrayna, %3,5'i ise Kırgızistan, Özbekistan ve Çin doğumlulardan oluşmaktadır.

Kazakistan politik elitinin %99,7'si yüksek okul mezunudur. İki yüksek öğrenim yapanların oranı ise %24,7 olarak bildirilmektedir. İki yüksek okul okuyanların çoğunluğunun ikinci diplomaları Komünist Partisi Yüksek Okulu, Komünist Partisi Sosyal Bilimler Akademisi, Sovyetler Birliği Devlet Bakanlığı Ekonomi ve Maliye Akademisi veya Almatı Politika Enstitüsü'nden alınmış olduğu görülmektedir. Üç yüksek okul diplomasına sahip olanların oranı ise %3,1dir.

Politik elite fen bilimleri diplomasına sahip olanların oranı %47,9, sosyal bilimler mezunlarının oranı ise %52,1 olarak bildirilmektedir. Sosyal bilimler diplomasına sahip olanların %15,8'i ekonomi, %18,3'ü hukuk mezunlarının oluşturulmaktadır.

Fen bilimleri çıkışlı olanların ise %31,7'si mühendislik, %8,2'si tarım ve veteriner diplomalarına sahipler. Biyoloji, fizik, matematik, tıp, kimya, tarih, gazetecilik, coğrafya, filoloji, felsefe mezunlarının politik elit içindeki oranları ise %0,3-6,3 arasında değişmektedir.

Kazakistan politik elitinin %71,9'u yüksek öğrenimlerini Kazakistan'da tamamlamışlar. Kazakistan politik elitinde, mezunlarıyla en büyük ağırlığa sahip olan üniversite El Farabi Üniversitesi'dir. Bu üniversite mezunları politik elit içinde

%17,8'lik bir paya sahiplerdir. Bunu %10'luk payla Kazakistan Politeknik Enstitüsü, %8,8'le Abay Üniversitesi takip etmektedir. Politik elitin 1/3'ü bu üç üniversiteden, %22,5'i ise taşra üniversitelerinden mezun olanlar tarafından oluşturulmaktadır. Taşra üniversiteleri içinde Karaganda Üniversitesi %7,2'lik payla en önde gelen üniversite konumundadır.

Politik elitinin %28,1'i ise Kazakistan dışındaki üniversitelerden mezun olanlardan oluşmaktadır. Bunların içinde Rusya da eğitim görmüş olanlar %24,06'lık bir paya sahip iken, Lamonocola Moskova Devlet Üniversitesi, Rlehanova Enstitüsü ve Baymana Enstitüsü mezunları ise %13,4 oranında Kazakistan politik elitinin içinde yer almaktadırlar.

Kazakistan politik elitinin %22,5'inin yüksek lisans (mastır), %9,06'sının da doktora derecesine sahip olduğu görülmektedir. Mastırlılar arasında %37 ekonomi ve %25 hukuk, doktorahılar arasında ise %41 ekonomi, %10 hukuk dallarındakiler önde gelmektedirler.

Kazakistan politik elitinin %4,4'ü profesörlük unvanına sahiptir. Elitin %14,7'sinin ise yayınlanmış kitapları vardır.

Kazakistan üst düzey yöneticilerinin %74,1'i Sovyet Birliği döneminde de üst düzey idarecilik yapanlardan oluşmaktadır. Sovyetler Birliği döneminde ne Komünist Partide ne de devlette görev almamış olanların bugünkü oranı ise %25,9'dur.

İktidar ve muhalefette bulunan 29 parti ve sosyal hareket lideri üzerinde yapılan araştırmada ise bunların %72,4'ünün köy doğumlu, %27,6'sının ise şehir doğumlu oldukları ortaya çıkmıştır. İktidar ve muhalefet liderlerinin %41,3'ü ise Kazakistan dışında başka ülkelerde doğanlar tarafından oluşturulmaktadır.

İktidar ve muhalefet liderlerinin %24,1'i Komünist Partisi, %20,6'sı Komsomol (Komünist Partisi gençlik teşkilatı)'da çalışmışlar. %24,1'lik bir kesiminin ise kendi adlarına kayıtlı şirketleri bulunmaktadır. İktidar ve muhalefet liderlerinin %72,4'ünün parlamento tecrübeleri var. Bunların %6,9'u SSCB Halk Milletvekili, %13,8'i Ka-

zakistan SSC Yüksek Meclisi Milletvekili, %27,6' sı Kazakistan Cumhuriyeti milletvekili olarak değişik yıllarda mecliste bulunmuşlardır.

İktidar ve muhalefet liderleri arasında Kazaklar %55,1, Slavyanlar %34,5 ve diğer halklar %19,3' lük bir oran teşkil etmektedirler.

KAZAKİSTAN ETNİK GRUPLARININ SOSYAL MESELELERE BAKIŞLARI

Kazakistan' da etnik yapının halk, sektörler ve politik elit içindeki oranlarının farklılık göstermesi gibi etnik grupların sosyal meselelere bakışları da birbirinden ayrılmaktadır. Örneğin %81' i Kazakistan doğumlu ve %95' i ömrünün büyük kısmını Kazakistan¹ da geçirmiş 1761 kişi üzerinde Ecipulı tarafından yapılan bir kamuoyu araştırmasında Kazakların %91,6' sının Kazakistan' ı vatan kabul ettikleri ortaya çıkmıştır. Kazakistan vatandaşı Özbeklerin %87' si, Tatar ve Korelilerin %60' ı Kazakistan' ı kendi vatanları olarak kabul etmektedirler. Tatarların %25' i, Korelilerin ise %33' ü kendi vatanları olarak Sovyetler Birliğini kabul ediyorlar. Ukrayn, Alman ve Rus kökenli Kazakistan vatandaşlarının %46' sı ise yine kendi vatanları sorulduğunda Sovyetler Birliği cevabını vermişlerdir. Ukrayn, Rus ve Almanlardan Kazakistan' ı vatan kabul edenlerin oranı ise %40,5' dir. Slavyanların %10' luk bir bölümü Kazakistan vatandaşı olmalarına rağmen vatanları olarak Rusya' yi kabul etmektedirler. Böylece araştırma sonucunda 2/3 Kazakistan vatandaşının Kazakistan' ı vatan olarak tanıdığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 5. Etnik Gruplarına Göre Kazakistan Vatandaşlarının Kazakistan' ı Vatan Kabul Etme Oranları (Ecipulı, 1998)

Grup	%
Kazak	91.6
Slavyan	40.5
Özbek	87
Tatar	60
Koreli	60

Araştırmada Kazakistan vatandaşı mısınız? sorusuna ise evet cevabı %80 oranında alınabilmektedir.

Araştırmaya katılan insanlara sorulan sizce milli mensubiyeti ne tayin eder? sorusuna Kazakların %80' i dil, kültür ve milli gelenekler derken aynı cevabı veren diğer halklardan kişilerin oranı % 10-12 arasında kalmıştır.

Ailenizde milli geleneklere göre yaşıyor musunuz? sorusuna ise Kazakların %60' ı evet derken bu oran Slavyanlarda %50 civarındadır.

Kazakça bilen Kazakların oranı araştırmada %70 olarak bulunurken, Kazakların Rusça bilenleri %80 civarında çıkmıştır. Kazak ailelerinin yarısının aile içinde Kazakça konuştuğu araştırmanın ilginç sonuçlarından birisidir.

Bir başka araştırmada ise Kazakların aile arasında Kazakça konuşmayanlarının oranı eyaletlere, şehir merkezi ve köylere göre Tablo 5 deki gibi bulunmuştur.

Tablo 6. Kazakların Aile İçinde Kazakça Konuşamayanlarının Oranı (%) (Tatimov, 1992)

Eyaletler	Toplam	Şehir	Köy
Kızılorda	3,5	9,0	1,0
Atrav	4,0	10,0	1,5
Güney Kazakistan	4,6	12,5	2,0
Jambil	6,5	15,6	2,5
Mankıstav	7,5	9,5	3,5
Taldıkoran	8,0	24,5	3,0
Aktöbe	10,5	27,0	4,5
Batı Kazakistan	11,0	28,0	5,5
Almatı	11,5	25,0	6,0
Semey	12,5	30,0	5,0
Jezkazgan	16,0	35,5	7,0
Torgay	22,5	37,0	4,6
Kökşetav	24,0	37,0	17,5
Doğu Kazakistan	26,5	40,0	16,0
Pavlodar	32,0	55,0	17,5
Akmolla	38,5	44,0	28,0
Kuzey Kazakistan	45,0	70,0	32,5
Kostanay	48,5	75,5	31,0
Karagandı	49,0	80,0	30,5
Almatı Şehri	50,0	85,0	35,0
Kazakistan			
Ortalaması	25,0	37,0	17,0

Kendi selâmetiniz için yakın ilişkilerinizi kimlerle kurmaktasınız sorusuna kendi halkımdan biriyle diyenlerin oranı Kazaklarda Slavyanlardan 4 kat daha fazla bulunmuştur.

Kazakların %17,3'lük bir kesimi "bir halk ayaklanması sırasında eğer elimde silah olursa ön-

ce kendi halkımdan olanları korurum" derken aynı cevabı veren Slavyanların oranı Kazaklardan 4 kat daha azdır. Araştırmada Kazakların kendilerini halkları için tehlikeye atabileceklerin oranının Slavyanlardan 5 kat fazla olduğu, Slavyanların kendi aile yakınları ve kişisel dostları için tehlikeyi göze alabildikleri ortaya çıkmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Kazakistan'ın bağımsızlıktan sonra yaşadığı tecrübeler, dünya tarihinde bugüne kadar emsaline rastlanmayan türden hadiselerdir. Bir yandan diğer Sovyet Cumhuriyetleri gibi dünyada ilk kez sosyalist bir düzenden serbest piyasa ekonomisine, diktatörlükten demokrasiye, Rus dil ve kültüründen milli dil ve kültürüne doğru bir geçişin yaşandığı Kazakistan'ın etnik yapısındaki özellikleri, bu sürecin problemlerini daha da ağırlaştırmaktadır. Kazak olmayan nüfusun fazlalığı milli bir devlet kurmanın meselelerini ağırlaştırırken, ülkenin içeriden dışarıya, dışarıdan içeriye yoğun bir göç baskısı altında olması toplumdaki dengelerin oluşmasını engellemektedir. Derin bir ekonomik krizin yaşandığı bu ülkede göç olgusu krizi derinleştiren en önemli faktörlerden biri haline gelmektedir.

Yukarıda verilen araştırma sonuçlarından da görüleceği gibi Kazakistan'ı vatan kabul etmeyen Slavyanların oranının %60'lara varması ülke dışına göçün gelecekte de devam etme eğilimini göstermektedir. Diğer yandan, Rusya'nın Rusya'da-

şında yaşayan Ruslarla ilgili politikaları ve emelleri düşünüldüğünde, Kazakistan'da yaşayan Slavyan nüfusun çoğunluğunun bu politikalara açık olduğunu ifade etmesi bakımından ilgi çekicidir. Ayrıca bu durum, Kazakistan Devleti'nin otoritesini kendi halkına kabul ettirmesi bakımından da önemli bir meseledir.

Slavyan halkın bu olumsuz tutumlarına karşılık Kazakların Kazakistan'ı vatan yapmakta ve onu müdafaada kararlı oldukları, araştırma sonuçlarından görülmektedir. Geçmiş dönemde adeta köylere hapsedilen ve yönetimden uzak tutulan Kazakların, bağımsızlıktan sonra politik elit içinde %70'lik bir orana sahip olmaları, ülke dışından gelen Kazak muhacirleri, Rus nüfusun fazla olduğu illere iskân etmeleri, vatanlarına sahip çıkma yönündeki kararlılıklarını ve basiretlerini göstermesi bakımından ayrıca dikkate değerdir.

Yine iç göçte Kazakların oranının diğer etnik gruplara göre çok yüksek olması, bugün pek çok sektörde eğitimli eleman gerektiren işlerdeki Slav hakimiyetinin de yakın zamanda kırılacağını göstermektedir.

Metin içinde verilen rakamlardan da görüleceği gibi, çok derin bir ekonomik ve demografik kriz yaşayan Kazakların, vatanlarını kurmak için büyük bir gayretin içinde olduklarını söylemek mümkündür. Yaşanan bu demografik ve ekonomik krizi bilmeden, Kazakistan'ı doğru algılayabilmenin mümkün olmadığı kanaatindeyiz. Umarız ki bağımsızlığın onuncu yılında yapılacak araştırma sonuçları bu kriz belirtilerini göstermez.

KAYNAKLAR

- ANON; 1996, Kazakistan Ülke Raporu. TİKA Yay. No 30, Ankara.
- APENOV, M.M.; 1998, Kazahı na puti knat syonal-nomu vozrojdeniyu. Cayasat 32 (1)
- ECİPULİ, S; 1998, Kazaktar jane Kazakc tandık dengei. Cayasat, 1(32)
- EİTİMBETOV, İ.E; 1998, Jekeşelindirü ge dayın- bız ba? Akikat, No 6,.
- ESENGALİEVA, A.K; 1998, Etniçeskiy Faktor cotsial'no-politiçeskogo razvitiya Kazaxcta-

- na, Cayacat. 38 (7), 28 8.
- TATİMOV, M; 1992, Halık-Nama nemese san men sana. Almatı.
- TATİMOV, M; 1993, Kazak Alemleri Kazaktmg Sanı Kaşa? Almatı.
- TULEGULOV, A.K; 1998, Poliçeskaya elita Kazakstana: Analiz biyografiy. Cayasat, 32(1)
- RAŞİD, A ; 1996, Orta Asyanın Dirilişi İslam mı Milliyetçilik mi? İstanbul.

**SOME DEMOGRAPHICAL, POLITICAL AND SOCIOPSYCHOLOGICAL
ASPECTS OF THE ETHNICAL STRUCTURE OF KAZAKHSTAN**

Ass. Prof. Yakup DELİÖMEROĞLU

Ahmet Yesevi University

ABSTRACT

Kazakhstan attracts attention since the ethnic structure of Kazakhstan differentiates from all other Turk Republics. Naturally these ethnical factors have different attitudes on proportion of birth and death, and proportion of them on both inside and outside migration, also on social and political events. On the other hand, after Kazakhstan had its independence lots of changes occurred in the structure of Kazakhstan as well as in its ethnic structure. As a matter of fact, in 1997 Kazakh population formed the majority in Kazakhstan. In this study, some points were taken into consideration such as developments in its ethnic structure, demographic tendencies, the importance of migration which is very important for the ethnic factors of a country and the political proportion of Kazakh people who govern the country. Moreover, their attitudes towards social and cultural events by regarding Kazakhstan as a motherland.

Key Words :

Kazakhstan, Ethnic structure, Demography,
Political and sociopsychological aspect.

Некоторые Демографические, Политические и Социо-психологические Аспекты Этнической Структуры Казахстана

Доц. Др. Якуп Делиомер-оглу
Преподаватель Университета им. А. Яссави

РЕЗЮМЕ

Этническая структура Казахстана привлекает внимание тем, что она отличается от подобных структур других тюркских республик. Конечно, должны отличаться также проценты рождения и смертности в них, их пропорции как во внутренних, так и во внешних миграциях, и в социально-политических событиях. С другой стороны, с завоеванием независимости в Казахстане меняется многое, в том числе и этническая структура. К примеру, в 1997 году казахское население стало большинством в стране. В этой работе исследуются изменения в этнической структуре, демографические тенденции в Казахстане, очень важные факты миграции этносов и пропорции последних в среде политической элиты, управляющей страной. Кроме того, оцениваются их отношения к своему родному языку и родной культуре, а также к некоторым другим социальным и культурным явлениям.

Слова-ключи :

Казахстан, Этническая Структура, Демография,
Политика, Социо-психологическое Положение

